

Otto Gutfreund

Kompozice pro atiku Škodových závodu v Praze, 1925–1927

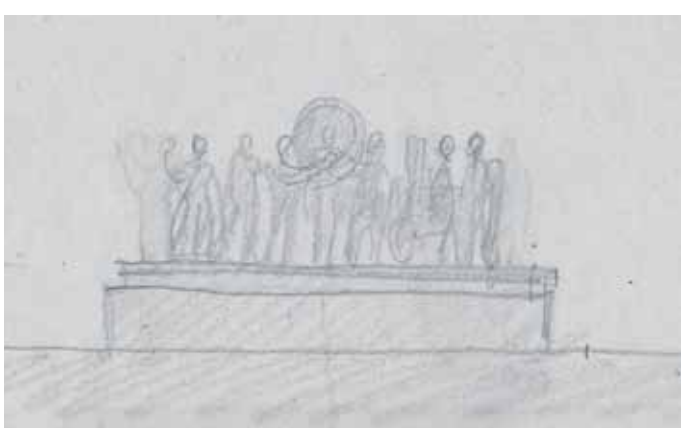
13.9.2013–5.1.2014

1

2

3

1–6 Skici ke Kompozici pro atiku Škodových závodu v Praze, 1925–26, tužka na papíru, majetek rodiny autora

7 Fotografie první a druhé sochařské skici (nezachováno), 1925 nebo 1926, sádra, Muzeum Kampa v Praze

4

5

6

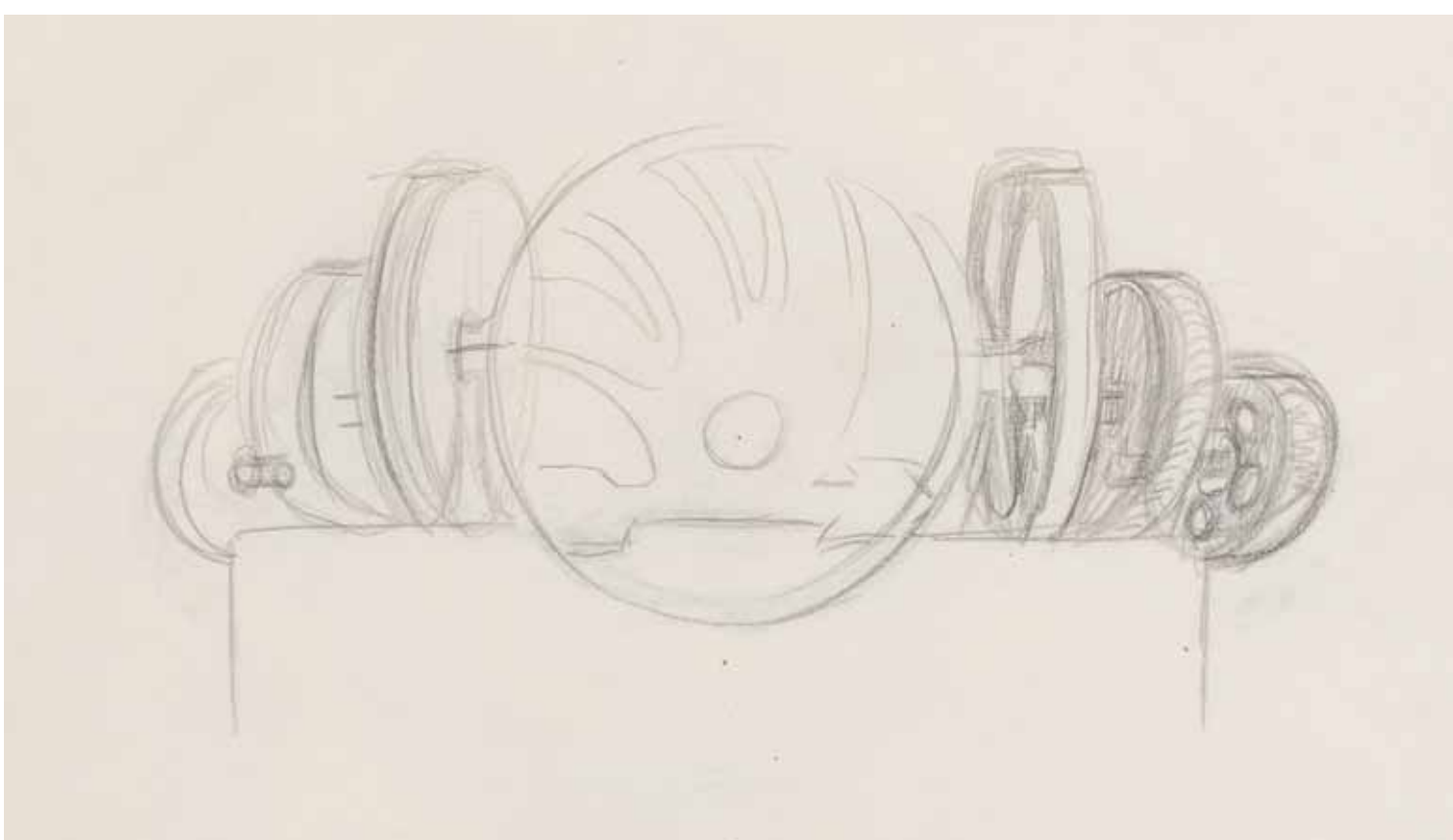

8, 9 Fotografie přední a zadní strany nezachovaného modelu (III. verze), 1926, sádra, Muzeum Kampa v Praze

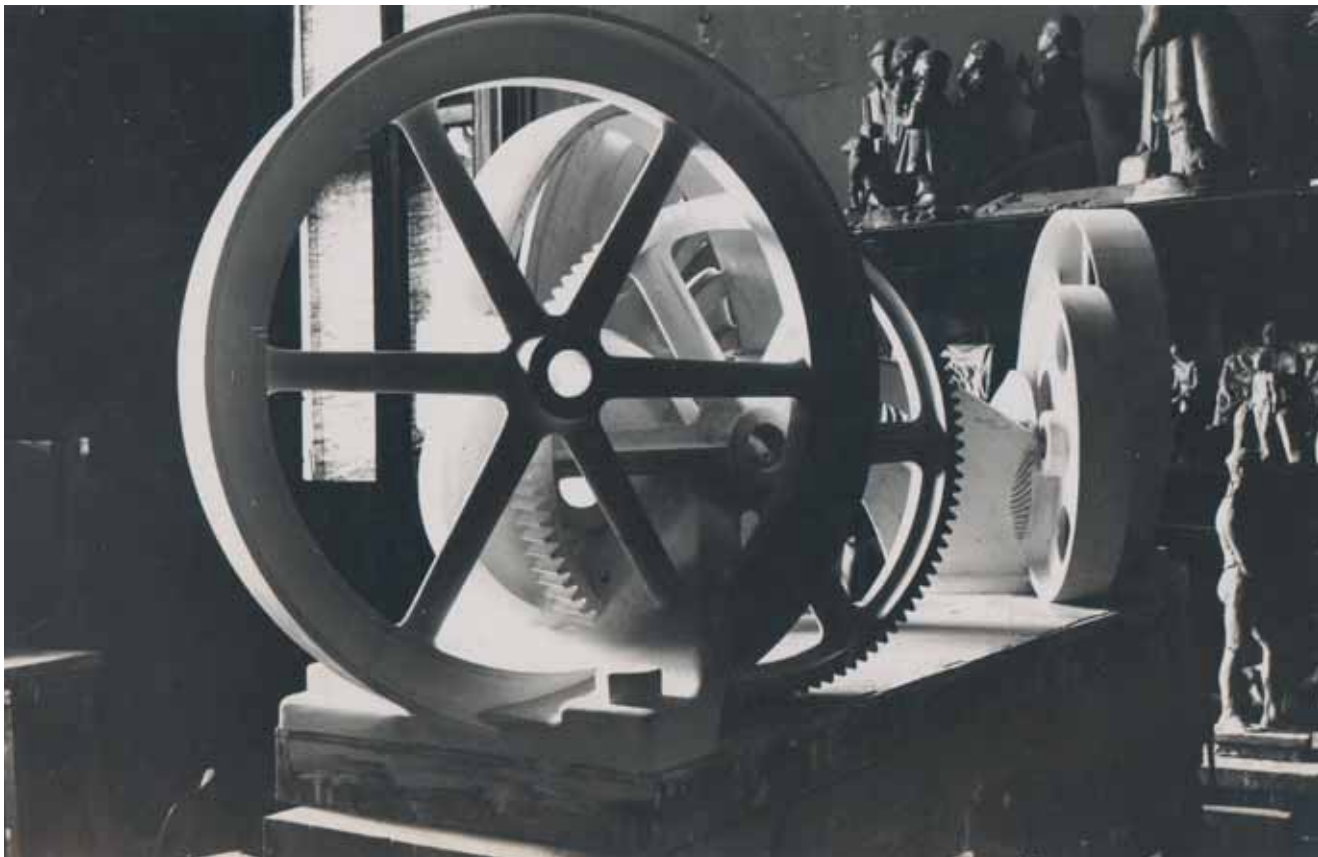
šel s inovativním řešením, využívajícím reálné objekty, které nejen rezonovalo s nadšením pro moderní techniku a strojovou estetiku u umělce o generaci mladších, seskupených ve sdružení Devětsil, ale předjímalo i některé tendence objektového sochařství po druhé světové válce. Po této nové cestě, jež mohla plynule navázat na jeho kubismus a civilismus, se Gutfreund už vydat nestačil: v červnu roku 1927 ještě před osazením plastiky na atiku tragicky umírá při koupání ve Vltavě.

První zmínku o zakázce pro Škodovy závody nacházíme v dopisu matce ze 4. července 1925 („Janák mě také ujišťuje, že s tou Škodovkou to je jisté, dokud to ale nemám černé na bílém, tak tomu nevěřím...“). Ideový zrod sochy je poměrně komplikovaný a měl několik stadií. Zatímco motiv loga v centru zůstal jejím konstantním prvkem, řešení dekorativního aparátu po jeho obou stranách se měnilo. K definitivní verzi dospěl někdy před zářím 1926, jak to dokládá jeho dopis řediteli Škodových závodů Sýkorovi ze 17. září 1926, v němž ho zve ke zhlédnutí díla („...zhotovil jsem zcela nový návrh pro správní budovu v Praze II...“).

Zmíněný vývoj lze sledovat krok po kroku na skicích tužkou (obr. 1–6, 10) a na sádrových modelech, podchytených v soupisu díla, které jsme dosud znali pouze z fotografií.² První dva modely jsou výrazně menší a mají povahu skici (obr. 7). Na prvním (č.s. 349) dva dělníci s kladivem nesou okřídlený šíp (ovšem bez kruhu), doplňují je dělo, kolo a válcovitý předeček parní lokomotivy; na druhém (č.s. 350) je už logo na kruhovém poli, chybí mu však středový otvor a postavy jsou obklopeny ozubenými koly. Na dalších dvou modelech vyrůstají postavy přímo ze stroju. Pro logo zde už našel pozici, která zůstala i na definitivním řešení, kdy předstoupuje před atiku a pod její spodní hranu; jednoho dělníka nahradil

10 Skica definitivní verze, 1926, tužka na papíru, Národní galerie v Praze. Fotografie © 2013 Národní galerie v Praze

11 Pohled do ateliéru po autorově smrti s modelem 1:4, 1927, majetek rodiny autora

12 Pohled do ateliéru po autorově smrti, na spodní polici tři modely (I.–III. verze) a dvě sochařské skici (viz obr. 7), na horní polici model definitivní verze (1:10), 1927, Archiv Národní galerie v Praze. Fotografie © 2013 Národní galerie v Praze

13 Pohled do ateliéru po autorově smrti s modelem 1:4, 1927, Muzeum Kampa

14 Model Kompozice pro atiku Škodových závodu v Praze (definitivní verze, 1:10), 1926, bronz, v. 21 cm, soukromá sbírka

15 Kompozice pro atiku Škodových závodu v Praze (nezachováno), 1927, Archiv Národní galerie v Praze. Fotografie © 2013 Národní galerie v Praze

Otto Gutfreund se narodil 3. srpna 1889 ve Dvoře Králové nad Labem v české židovské rodině. 1903–1906 studoval na keramické průmyslovce v Bechyni, 1905–1909 na Umělecko-průmyslové škole v Praze. 1909–10 navštěvoval kurzy sochařství Antoine Bourdella na akademii Grande Chaumière v Paříži. Jeho předválečné dílo patří k nejdůležitějším kubismu ve světové války pobýval v Paříži, kde vstoupil do Cizinecké legie. Účastnil se boju na Sommě, L'Artois a v Champagni. Mezi 1916 a 1918 byl vězněn v internovním táboře. Po roce 1918 tvořil v duchu civilismu a je autorem mnoha prací pro veřejný prostor. V roce 1926 vyhrál konkurz na místo profesora na Umělecko-průmyslové škole v Praze. 2. června 1927 utonul při koupání ve Vltavě.

Titulní strana: Model Kompozice pro atiku Škodových závodu v Praze (II. verze), 1926, bronz, v. 23,5 cm, soukromá sbírka

inženýr. Na první verzi (č. s. 351) mají ruce vztyčené, na druhé směřují dolu (č.s. 352, obr. na titulní straně). K definitivnímu řešení se přiblížil v dalším modelu, kdy postavy opustil a zůstaly jen stroje (č.s. 353, obr. 8, 9), které působí jako volná sochařská parafráze stroju skutečných. V realizované verzi³ jsou nahrazeny koly, které už představují zvětšené repliky kol různého určení z produkce Škodovky. Spolu s logem tvoří dokonale čistou a vyváženou kompozici, do níž se v této poslední verzi zapojily i dva elegantní do prostoru zakřivené nosníky, jež přidržují logo před atikou a do nichž se menší kola vnořují.

Dva modely prezentované na výstavě představují druhou verzi „mašinstického“ řešení (č.s. 352, obr. na titulní straně) a definitivní kompozici (č.s. 354, obr. 14). Dle nápisu na zadní straně byly vytvořeny jako ucelená série po umělcově smrti. („II. NÁVRH + OTTO GUTFREUNDA“, „DEFINITIVNĚ PŘIJATÝ NÁVRH + OTTO GUTFREUNDA“). Nejspíš si je odlily přímo Škodovy závody, neboť s tímto vlastnictvím byla celá série prezentována v r. 1948 na výstavě v SVU Mánes. Shodou náhod se právě od obou nalezených modelů nezachovaly čelní fotografie, které máme od všech čtyř zbývajících a jež jsou publikovány ve zmíněném soupisovém katalogu.⁴ Oba modely tak jsou důležitým pramenem pro poznání Gutfreundovy tvorby a definitivní verze představuje i sama o sobě mimořádné působivé dílo.

Právě díky skicám a modelům, v nichž se proměňovala i podoba loga s okřídleným šípem, se dlouho spekulovalo o Gutfreundově autorství této nejslavnější české průmyslové značky, což ve svém textu tvrdí i Karel Srp. Tento názor však není udržitelný: značka byla registrována již na konci r. 1923 a Gutfreund s ní nemá nic společného. Okolnosti jejího vzniku, stejně jako nezvyklý a svým způsobem dokonalý tvar ovšem dodnes nejsou zcela objasněny. Už v roce 1922 byla prý koncernem Škoda vypsána

soutěž na vytvoření nové známky, kterou zorganizoval technický ředitel Ladislav Sýkora spolu s komerčním ředitelem Tomášem Magličem. Sešlo se na 300 návrhu, ale autora vítězného řešení nelze prokázat. Okřídlený šíp patrně vytvořili pracovníci konstrukce v oddělení nářadí. Traduje se, že se inspirovali hlavou indiána na kruhovém reliéfu, který visel v kancelářích některých vedoucích pracovníků.⁵ Tato plaketa se v různých materiálech a s různými tvary podkladové desky dodnes objevuje na aukčním trhu jako poměrně běžný dekorativní artefakt⁶. Pokud by se opravdu zmíněný reliéf nacházel v blízkosti autora, srovnání by bylo více než lákavé: čelenka s pěti pery, z nichž tři výrazně vystupují, by mohla odpovídat dvěma variantám loga, zaregistrovaným 15. prosince 1923, s pěti, respektive třemi perutěmi; a kruhová spona by zase vysvětlovala ten záhadný otvor, s nímž si dodnes žádný interpret pořádně neví rady. Ale to už se opravdu očitáme ve sféře spekulace a ostatně i mimo kontext této Gutfreundovy plastiky...

1 Karel Srp: Okřídlený šíp. In: Otto Gutfreund, katalog výstavy, Národní galerie v Praze 14.12.1995–14.4.1996, s. 98–113.
2 Viz soupisový katalog díla Otto Gutfreunda. In: Otto Gutfreund, katalog výstavy, Národní galerie v Praze 14.12.1995–14.4.1996, s. 270–271.
3 Model 1:10 (č.s. 354) je prezentován na výstavě; podle něj vznikl čtvrtinový model (č.s. 355), také zničený, který však známe z fotografií z ateliéru, a konečně i definitivní plastika (č. s. 356).
4 Známe je pouze ze dvou fotografií z umělcova ateliéru, pocházející z pozůstalosti někdejšího vedoucího sochařské sbírky Národní galerie Václava Procházky, dnes uložené v archivu této instituce, které dosud nebyly publikovány (viz obr. 12).
5 Králík, Jan – Nachtmann, Lukáš: 100 let reklamy Škoda od L&K po současnost. Tisková reklama automobilky L&K-Škoda. Praha: MotoPublic 2005.
6 Viz např.: http://www.liveauctioneers.com/item/11903844_1928-indian-head-plate-round-shape-bronze-on-wood.

Otto Gutfreund

Kompozice pro atiku Škodových závodu v Praze, 1925–1927
13.9.2013–5.1.2014
Kurátor: Marcel Fišer
Otevírací doba: út–ne, 10.00–17.00

Soubezná výstava:

Vladimír Boudník, Výstava z depozitáře, 10.10.2013–5.1.2014
Cecilia Nygren (+ Otakar Rákosník), Malá galerie, 8.9.–13.10.2013
Jan Vytiska, Malá galerie, 17.10.–1.12.2013
Josef Lada, Malá galerie, 5.12.2013–5.1.2014
Michaela Kukovičová, Museum Café, 10.10.2013–23.2.2014

Galerie výtvarného umění v Chebu

Příspěvková organizace Karlovarského kraje
náměstí Krále Jiřího z Poděbrad 16, 350 02 Cheb
T: +420 354 422 450, F: +420 354 422 163
info@gavu.cz, www.gavu.cz

Výstavní program GAVU Cheb je podpořen z grantového programu MK ČR. Za zapůjčení exponátů, fotografie a Nova za pomoc při realizaci výstavy děkujeme Rudolfu Břínkovi, Martinu Zavatnému, Tomáši Novotnému a Michalu Novotnému, Jiřímu Lammelovi (Muzeum Kampa), Tomáši Sekyrkovi (Národní galerie v Praze) a Janu Králíkovi. V roce 2013 vydala Galerie výtvarného umění v Chebu. Text Marcel Fišer, grafika Kolář & Kutálek, tisk Dragon Press, s.r.o., náklad 800 ks.